

میانه روی در عقیده

www.ketab.ir

مؤلف: امام محمد غزالی

ترجمه: جمیل زندگرمی

سرشناسه	:	غزالی، محمد بن محمد، ۴۵۰ - ۵۰۵ ق.
عنوان قراردادی	:	الاقتصاد فی الاعتقاد فارسی
عنوان و نام پدیدآور	:	میان‌روی در عقیده/ مولف محمد غزالی؛ ترجمه جمیل زندکریمی.
مشخصات نشر	:	سنندج: نشر تافکه، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	:	۳۱۲ ص؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.
شابک	:	۷-۳۵-۷۴۷۵-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	:	غزالی، محمد بن محمد، ۴۵۰ - ۵۰۵ ق.
موضوع	:	الهیات
شناسنامه افزوده	:	زند کریمی، جمیل، ۱۳۵۴ - مترجم
شناسه افزوده	:	هیمن راستخدیو/لقمان رضوی - ویراستار
رده بندی کنگره	:	۸/۲۱۷BP
رده بندی دیویی	:	۴۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۷۵۰۰۱۹۶
وضعیت رکورد	:	فیا

میان‌روی در عقیده

مولف: امام محمد غزالی
 ترجمه: جمیل زندکریمی
 ویرایش: هیمن راستخدیو- لقمان رضوی
 صفحه آرایی: صمد احمدی نیاز (۰۹۱۸۶۵۰۴۲۵۶)
 ناشر: تافکه
 نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰
 شابک: ۷-۳۵-۷۴۷۵-۶۲۲-۹۷۸

مرکز پخش: سنندج- چهار راه شهدا- پاساژ عزتی- پخش کتاب تافکه‌ی رووناکي
 تلفن: ۰۸۷-۳۳۱۲۸۳۴۱
 تلگرام/ واتساپ: ۰۹۳۰۶۷۵۲۳۱۷
 اینستاگرام: tavgey_runaki

فهرست مطالب

۸.....	دیباچه‌ی مترجم
۱۴.....	مقدمه‌ی ناشر عربی
۱۶.....	زندگی‌نامه‌ی امام غزالی
۲۱.....	کتاب: «الاقتصاد فی الاعتقاد»
۲۷.....	مقدمه‌ی اول: بررسی این دانش در دین بسیار مهم است
	مقدمه‌ی دوم: اگرچه بحث از این علم مهم است، اما به نسبت بخشی از مردم ترک
۳۰.....	کردن آن مهم بحث کردن از آن می‌باشد.
۳۵.....	مقدمه‌ی سوم: مشغول شدن به این علم فرض کفایی است
۳۸.....	مقدمه‌ی چهارم: بیان روش‌های استنبال آوردن ما در این کتاب
۴۹.....	فصل اول: ذات الله
۴۹.....	ادعای اول: اثبات وجود والا و مقدس الله
۶۲.....	ادعای دوم: آفریننده‌ی جهان قدیم است
۶۳.....	ادعای سوم: آفریننده‌ی جهان ابدی است و نابود نمی‌شود
۶۵.....	ادعای چهارم: سازنده‌ی جهان جوهر متحیز نیست
۶۷.....	ادعای پنجم: سازنده‌ی جهان جسم نیست
۶۸.....	ادعای ششم: سازنده‌ی جهان عَرَض نیست
۶۹.....	ادعای هفتم: سازنده‌ی جهان در جهات شش‌گانه قرار ندارد
۷۹.....	ادعای هشتم: خداوند از استقرار بر عرش پاک و منزّه است
۸۹.....	ادعای نهم: خداوند والا را می‌توان رؤیت نمود

ادعای دهم: آفریننده‌ی هستی یکتا و یگانه است	۱۰۴
فصل دوم: صفات الله متعال	۱۱۱
بخش اول	۱۱۲
صفت اول: «قدرت»	۱۱۲
صفت دوم: علم (دانش)	۱۳۱
صفت سوم: حیات (زندگی)	۱۳۳
صفت چهارم: اراده	۱۳۳
صفت پنجم و ششم: سمع و بصر (شنوایی و بینایی)	۱۴۲
صفت هفتم: کلام	۱۴۷
بخش دوم	۱۶۴
ویژگی‌های مشترک صفات الله متعال	۱۶۴
حکم اول: صفات هفت‌گانه‌ی الهی جز ذات او نیستند	۱۶۴
حکم دوم: تمامی این صفات هفت‌گانه قائم به ذات باری تعالی هستند	۱۷۴
حکم سوم: صفات الهی قدیم هستند	۱۷۶
حکم چهارم: اطلاق نامه‌های مشتق از این صفات، برای خداوند به صورت ازلی و ابدی درست است	۱۹۲
فصل سوم: افعال باری تعالی	۱۹۵
ادعای اول: آفرینش و تکلیف بر خداوند واجب نیست	۲۱۲
ادعای دوم: تکلیف مالا یطاق از جانب پروردگار جایز است	۲۱۶
ادعای سوم: دردمند ساختن موجودات برای خداوند جایز است	۲۲۰
ادعای چهارم: بر پروردگار رعایت جانب اصلح برای بندگانش واجب نیست	۲۲۲

۲۲۴.....	ادعای پنجم: دادن پاداش و ثواب و نیز عقاب نمودن بر خدا واجب نیست
۲۲۹.....	ادعای ششم: تنها براساس شریعت، بندگی بر آدمی واجب می‌شود، نه براساس عقل
۲۳۵.....	ادعای هفتم: بعثت انبیاء علیهم السلام بر خداوند واجب نیست
۲۴۳.....	فصل چهارم: نبوت
۲۴۴.....	بخش اول: اثبات نبوت پیامبر اکرم، محمد مصطفی ﷺ
۲۵۴.....	بخش دوم: وجوب تصدیق اخبار شریعت
۲۵۷.....	فصل اول
۲۶۵.....	فصل دوم
۲۶۶.....	مثال اول: مسأله‌ی عقلی
۲۷۰.....	مثال دوم: مسأله‌ی لفظی
۲۷۵.....	مثال سوم: مسأله‌ی فقهی
۲۸۱.....	فصل سوم: امامت
۲۸۱.....	محور اول: منصوب نمودن امام
۲۸۴.....	محور دوم: چه کسی از میان مردم برای امامت منصوب می‌شود. (شرایط امام)
۲۹۲.....	محور سوم: بیان عقیده‌ی اهل سنت به نسبت اصحاب پیامبر ﷺ و خلفای راشدین (ع)
۲۹۷.....	فصل چهارم: کدام یک از گروه‌ها را می‌توان تکفیر کرد؟

دیباچه‌ی مترجم

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم

بسم الله الرحمن الرحیم

بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللهِ وَتَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ. أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى حَبِيبِنَا مُحَمَّدٍ ﷺ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ.

تمامی سپاس و ستایش‌ها سزاوار ذات باری تعالی است. پروردگار را شاکرم که
مرا نعمت ایمان بخشید و توفیق داد تا در راستای خداشناسی، این اثر وزین امام
محمد غزالی (رحمه الله) را ترجمه نمایم.

اوایل دهه‌ی هفتاد، آن‌گاه که دوران دبیرستان را سپری می‌کردم، توفیق حضور در
کلاس‌های کیمیای سعادت تألیف امام محمد غزالی (رحمه الله)، توسط استاد
بزرگوار کاک زرگار مرادی را در مسجد حاحه کافیه یافتم. اثرگذاری این کلاس‌ها
بدان حد فراوان بود که از هر لحاظ شیفته‌ی آثار امام غزالی (رحمه الله) گشتم و
با شوق و ذوق فراوان اکثر کتاب‌های فارسی ایشان را تهیه و مطالعه نمودم، و کم‌کم
با فراگیری ابتدایی زبان عربی، بعضی از تألیفات عربی ایشان را نیز تهیه کردم. هر
چند خوب آن‌ها را فهم نمی‌کردم اما با علاقه به مطالعه‌ی آن‌ها پرداختم و آرزو
داشتم تا روزی با توان درک زبان عربی، از این منابع غنی ایشان نیز بهره ببرم.

حال نزدیک به سه دهه از آن روزگاران می‌گذرد و امسال با آمدن بیماری کرونا و
حضور در منزل و حصول فراغت، باز به مطالعه‌ی «احیاء علوم الدین» امام
غزالی (رحمه الله) پرداختم و تصمیم گرفتم تا در آینده تألیفات ایشان را مطالعه‌ی
بیشتری نمایم. در این اثنا یکی از کتاب‌های ایشان را که در آن دوران تهیه کرده
بودم، «الأقتصاد فی الاعتقاد» نظرم را به خود جلب نمود و چون امروزه در

جامعه‌ی ما و سطح جهان اسلام مسائل عقیدتی سبب نزاع‌ها و کشمکش‌ها و درگیری‌های زیادی شده است، به مطالعه‌ی آن پرداختم و هر چند بسیاری از مباحث آن مربوط به دوران هزار سال پیش است که افکار فلسفی و کلامی بر جامعه حاکم بوده و امام غزالی نیز تحت تأثیر آن شرایط کتابش را تدوین نموده است، اما به نظر مطالعه‌ی آن و مطرح کردن بعضی از مباحث آن نیز برای امروز ضروری است، همچنین برای کسانی که دغدغه‌ی توحید و خداشناسی را دارند و می‌خواهند خدا را خوب بشناسند تا به او عشق یابند و وی را درست پرستش کنند، این کتاب می‌تواند یک منبع مهم باشد.

لازم به ذکر است اکثر افراد جامعه چون خدا را درست نمی‌شناسند و درک درستی از ذات و صفات باری تعالی ندارند، به عبادت او نمی‌پردازند. قطعاً لازمه‌ی پرستش، ابتدا محبت است و پیش‌نیاز محبت نیز شناخت درست است، به تعبیری فرد باید دو مرحله‌ی «خداشناسی» و «خدادوستی» را طی نماید، تا به مرحله‌ی «خداپرستی» برسد و آن‌گونه که سزاوار ذات اوست، وی را بندگی و پرستش نماید. کتاب «الْإِقْتِصَادُ فِي الْإِعْتِقَادِ» یکی از کتاب‌های مهم و مشهور امام غزالی و از جمله تألیفات قطعی اوست و هیچ کدام از زندگینامه‌نویسان ایشان و منابع مهم اسلامی در درستی نسبت تألیف آن کتاب به ایشان تردید نداشته‌اند.

البته همان‌گونه که در بالا گفتیم به دلیل جوّ و شرایط جامعه‌ی قرن پنجم اسلامی، کتاب رنگ و بویی فلسفی دارد و همین عامل، ترجمه‌ی کتاب را دشوار می‌سازد، چون متن دارای پیچیدگی است و لذا در چندین جا مجبور به مراجعه به کتاب «تهافت الفلاسفه» و «مقاصد الفلاسفه» ایشان شده‌ام، ولی باید اقرار کنم که ترجمه در جاهایی شاید روان نباشد، که من تمامی توان را برای درک متن و برگردان آن انجام داده‌ام، ولی بعضی جاها واقعاً متن مشکل داشت و نسخه‌ای دیگر نیز از آن نیافتم و همان یک متن را در اختیار داشتم، لذا اگر در جاهایی خواننده احساس

تقالت نمود، از او تمنا دارم که متن را با دقت بیشتر و چند بار تکرار نماید که با این کار، حتماً فهم آن به یاری پروردگار حاصل می‌شود. البته مترجم جهت فهم بیشتر، مطالبی را داخل پراکنش و پاورقی افزوده است تا یاری‌گر خواننده در فهم متن باشد. پس یادآوری می‌شود تمامی مطالب داخل پراکنش و پاورقی از مترجم می‌باشد.

بعد از ترجمه‌ی نیمی از کتاب، آگاهی یافتم که این کتاب قبلاً توسط «دکتر پرویز رحمانی» ترجمه شده است، که با این آگاهی بیش از چهل روز ترجمه را ادامه ندادم و آن را دوباره کاری بی‌فایده‌ای می‌دانستم، اینکه نسخه‌ای از آن ترجمه را یافته‌ام و با شوق و ذوق فراوان چند جای آن را مطالعه و با متن عربی تطبیق دادم، که با این کار، انگیزه‌ام برای ادامه‌ی ترجمه فزونی یافت و با قوت و شوق بیشتری ترجمه را از سر گرفتم، ولی در این مقال نیازی به نگاشتن علل آن بر کاغذ نیست. تنها کافی است که بگویم متأسفانه در بیشتر قسمت‌ها بخش‌هایی از متن عربی ترجمه نشده است و لذا می‌توان گفت که این کار ایشان ناقص است و امید است ترجمه‌ی مجدد توانسته باشد آن نواقص را تکمیل نماید.

می‌خواستم در این مقدمه به معرفی امام غزالی و آثار او بپردازم، اما از این امر منصرف گشتم؛ چرا که معرفی ایشان کار سترگی است و حیف است که در چند صفحه‌ی مختصر به این کار اقدام نمود؛ چون زندگی‌نامه‌ی این نابغه‌ی تکرار نشدنی نیازمند چندین کتاب است و امید است در آینده کسی که شایستگی این امر را دارد اقدام به آن نماید، من خود را شایسته‌ی چنین امری نمی‌دانم.

البته ناشر متن عربی در چهار صفحه به معرفی امام غزالی پرداخته که بسیار ضعیف و ناقص است، اما محض رعایت امانت آن را ترجمه نموده‌ام که می‌تواند گامی حداقلی در معرفی مؤلف کتاب باشد.